

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фурса С. Я. «Законы України про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: Науково-практичний коментар / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак. — К.: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2008. — С. 117.
2. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 № 606-XIV // Відомості Верховної Ради. — 1999. — № 24. — Ст. 207
3. Гук Б. М. Проблеми дефініції поняття виконавчого провадження / Б. М. Гук // Університетські наукові записи. - № 1 (29). — С. 101-106
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 № 1618-IV// Відомості Верховної Ради України — 2004. — Ст. 14
5. Рішення, які звертаються до примусового виконання і виконавчі документи — Офіційний сайт: Юридичні послуги онлайн [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/civ-proces/134.php>

УДК 342.1

Калініченко О. Ф., к.ю.н., доцент кафедри права
Київського кооперативного інституту бізнесу і права

Методологія наукового пізнання в конституційному праві

У роботі розкрито питання методології пізнання в конституційному праві. зокрема розглянуто багатогранність і міждисциплінарний статус проблеми, яка досліджується. Проаналізовано склад методології, засади вивчення конституційно-правових відносин в Україні, сформульовано необхідність поєднання і комплексного використання самих різних методів наукового пізнання в конституційному праві, акцентовано увагу на проблематику пізнання у сучасній юридичній науці, щодо нових методологічних умов, побудованих на принципах об'єктивізму, відходу від догматизму та нормативно-методологічних кліше.

Ключові слова: методологія пізнання, гносеологічна роль, способи дослідження, онтологічні принципи, “технологічне” підґрунтя.

В работе раскрыты вопросы методологии познания в конституционном праве. Конкретно рассмотрено многогранность и междисциплинарный статус проблемы, которая исследуется. Проанализирована структура методологии, основы изучения конституционно-правовых отношений в Украине, сформулирована необходимость объединения и комплексного использования самых различных методов научно познания в конституционном праве, акцентировано внимание на проблематике познания в современной юридической науке, в отношении новых методологических условий, построенных на принципах объективизма, отхода от догматизма и нормативно-методологических штампов.

Ключевые слова: методология познания, гносеологическая роль, способы исследования, онтологические принципы, “технологическая” почва.

In this work reveal the questions of methodology knowledge of constitutional law. Specifically examined the diversity and interdisciplinary status of the problem, which is investigated. The structure of the methodology, the study of the foundations of constitutional and legal relations in Ukraine, stated the need to unite and integrated using a variety of methods of scientific knowledge in constitutional law, emphasized the problems of knowledge in modern jurisprudence in respect of new methodological conditions, based on the principles of Objectivism, waste from dogmatism and regulatory methodological stamps.

Keywords: methodology of knowledge, epistemological role, methods of research, ontological principles, “technological” reason.

Актуальність теми. В аспекті дослідження питань пізнання в конституційному праві методологія виступає чинником успішності розв'язання поставлених завдань дослідження, а відтак й розвитку конституційного права як наукової галузі в цілому. Методологія не тільки доповнює раніше проведені дослідження, але й розвиває їх, деталізує певні положення, критично осмислює відповідні нормативні акти та наукові дослідження, обґрунтовує теоретичні положення й формулює нові практичні рекомендації, а також є чинником, що спонукає формуванню нових напрямів досліджень на об'єктивно обґрунтованих наукових методологічних засадах, методах теоретичного пізнання.

Виклад основного матеріалу. При цьому, складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми призводять до необхідності її вивчення у системі координат, що задається різними рівнями методології науки.

Своїми генетичними коренями метод, як зазначає В. М. Сіденко, виходить з практичної діяльності людини, прийоми яких мали узгоджуватись з властивостями і законами дійсності. Розвиток і диференціація методів мислення під час розвитку пізнання призвели до вчення про метод — методології. У такий спосіб поняття про метод безпосередньо пов'язано з теорією пізнання (гносеологією), тобто розділом філософії, що вивчає взаємини суб'єкта й об'єкта в процесі пізнавальної діяльності, відносини пізнання до дійсності, можливості пізнання світу людиною, критерії істинності та вірогідності знання [1, с. 15-23].

На думку Р. Лукіча, розуміння методології як науки про методи є розумінням цього слова в його початковому, справжньому значенні [2, с. 24-25].

Питання методології досить складне, оскільки саме це поняття тлумачиться по-різному. Зарубіжні наукові школи не розмежовують методологію і методи дослідження. У вітчизняній науковій традиції методологію розглядають як учення про науковий метод пізнання або як систему наукових принципів, на основі яких ґрунтується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження. Найчастіше методологію тлумачать як теорію методів дослідження, створення концепцій, як систему знань про теорію науки або систему методів дослідження. Методику розуміють як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом [3, с. 56].

Д. А. Керімов, акцентуючи на суперечливості детермінації категорії “методологія” у юридичній науці, відзначає, що методологія права відіграє не лише онтологічну, а й гносеологічну роль у дослідному процесі [4, с. 83]. Це твердження стосується й науки конституційного права. На кожному історичному етапі свого генезису наука конституційного права виробляла власні підходи до категорії “методологія”, яка зумовлювалося розвитком соціально-економічних відносин, науки та її методології в цілому й конституційного права як галузі [5].

У цьому сенсі, на наш погляд, методологія науки конституційного права є вченням про методи, їх систему та принципи, а також порядок їх застосування при дослідженні явищ конституційно-правового буття, які становлять предмет відповідної юридичної науки. Це вчення, у свою чергу, залишається одним із пріоритетних напрямів конституційно-правових досліджень. Адже сучасна вітчизняна юридична наука перебуває у пошуку універсального методологічного інструментарію пізнання правової реальності.

З точки зору Б. С. Кінаша, методологія виступає як сукупність правил, прийомів, принципів пізнання, що забезпечують отримання об'єктивних, достовірних знань у

сфері дослідження. Водночас методологія є вченням про методи пізнання, теоретичне обґрунтування використовуваних у науці методів і способів пізнання. Це теорія методів, сукупність певних теоретичних принципів, логічних прийомів і конкретних способів дослідження явищ; система певних теорій, гносеологічних та онтологічних принципів, законів і категорій, які опосередковують загальні властивості й зв'язки буття і наукового пізнання предмета дисертаційного дослідження. У науці конституційного права з успіхом використовуються здобутки і методи соціології, психології, кібернетики, синергетики тощо. При цьому слід зважати на те, що в науці, системі знань загалом є два рівні — емпіричний і теоретичний [6, с. 43-44].

С. Гусарєв, А. Олійник та О. Слюсаренко розуміють методологію як науку про методи, складне утворення, що характеризує систему різних методологічних рівнів і методів пізнання предмету [7, с. 21].

Е. Темнов визначає методологію як складне утворення, яке включає в себе цілу систему різних підходів, методів, логічних прийомів і інших можливих засобів пізнання та довершеність державно-правових явищ [8, с. 75].

Тому, методологічна концепція праворозуміння, на думку І. Кондратьєва, у предметно і змістовно розгорнутому вигляді охоплює весь світ права, все правове поле в його істотній єдності, в усіх його визначеннях і реальних проявах [9, с. 37].

В. Казімірчук під методологією розуміє сукупність визначених теоретичних принципів, логічних прийомів і конкретних засобів дослідження предмету науки [10, с. 44]. О. Копиленко визначає методологію теорії держави і права, як складне утворення, дослідницький інструментарій всієї юридичної науки, передумови та принципи організації теоретико-пізнавальної і практично-перетворюючої діяльності [11, с. 36].

Отже, на підставі наведеного можна стверджувати, що методологія юридичної науки включає в себе такі ознаки: а) сукупність принципів, засобів, прийомів і способів вивчення предмету нашого дослідження; б) складне юридичне утворення; в) дослідницький інструментарій; г) система різних методологічних рівнів і методів пізнання предмету дослідження та його вивчення; д) наука про методи тощо.

Як відмічають С. Гусарєв, А. Олійник, О. Слюсаренко, методологія теорії держави і права включає в себе три рівні: філософський, загальнонауковий, спеціальнонауковий. Кожен з названих рівнів включає відповідну групу методів [12, с. 21-23].

О. Копиленко залежно від сфери поширення й охоплення досліджуваних явищ, їх характеру і специфіки усі методи поділяє на: а) загальнонаукові чи діалектико-матеріалістичні; б) загальні; в) спеціальні (приватно-наукові). До загальнонаукових методів він відносить діалектичний метод і виділяє закони і категорії матеріалістичної діалектики, зокрема, а) загальні категорії, що характеризують розвиток природи і суспільства: зміст, форму, сутність, явище, причину, наслідки; б) категорії, що відображають специфічні зв'язки у процесі пізнання: матерія та свідомість, емпіричне і теоретичне, абстрактне та конкретне, історичне і логічне тощо. Він виділяє такі методи теорії держави і права: а) загальнонаукові (формально-логічний, соціологічний, системний, структурно-функціональний, конкретно-історичний, статистичний тощо); б) загальні логічні методи теоретичного аналізу (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, абстрагування, аналогію, моделювання); в) приватно-наукові методи (порівняльного правознавства, техніко-юридичного аналізу, конкретизації, тлумачення тощо [13, с. 50-56].

П. Рабінович до складу методології включає: 1) філософсько-світоглядні підходи (матеріалістичний чи ідеалістичний, діалектичний чи метафізичний, визнання чи за-

перечення об'єктивних соціальних, у тому числі державно-правових, закономірностей і можливості їх пізнання, здобуття істинних знань щодо них); 2) загальнонаукові методи, тобто такі, які використовуються в усіх або у більшості наук (наприклад, структурний, функціональний методи, сходження від абстрактного до конкретного, формально-логічні процедури, скажімо, аналіз, синтез та ін.); 3) групові методи, тобто такі, котрі застосовуються лише у певній групі наук, наприклад, тільки у суспільствознавстві (скажімо, метод конкретно-соціологічного дослідження); 4) спеціальні методи, тобто такі, котрі прийнятні для дослідження предмету лише однієї науки (наприклад, у юриспруденції — це способи тлумачення норм права, своєрідні прийоми узагальнення юридичної практики). Як окрему класифікацію розглядає дослідницькі методи, розподіляючи їх умовно на емпіричні (способи виявлення, фіксування, збирання, систематизації інформації про факти та явища) і теоретичні (способи пояснення, тлумачення зібраних даних, побудови понять, концепцій, прогнозів та ін.) [14, с. 149].

Філософсько-світоглядний рівень методології - це система методів (законів), що забезпечують можливості пізнання та здобуття істинних знань щодо теоретико-правового розуміння предмету дослідження.

В. Кафарський, досліджуючи методологічні засади вивчення конституційно-правових відносин в Україні, відмічає, що методологія в конституційно-правовій науці є системою підходів, методів і способів наукового дослідження, виділяючи при цьому філософський та загальнонауковий підходи до методології дослідження організації і діяльності політичних партій в Україні [15, с. 5-25].

Загальнонауковий рівень методології — це система методів, які використовуються у суспільствознавстві і забезпечують можливості пізнання та здобуття істинних знань щодо предмету дослідження.

Спеціальний науковий рівень методології — це система методів, які використовуються у юриспруденції і забезпечують можливості пізнання та здобуття істинних знань щодо інститутів конституційного права.

Таким чином, дослідники, застосовуючи синтетичні методи у процесі наукового пошуку, збагачують науковий інструментарій, тим самим формуючи міждисциплінарні підходи до вивчення об'єкта і предмета, що створює свою унікальну методологію.

Таким чином, ми вважаємо про необхідність поєднання і комплексного використання самих різних методів наукового пізнання і, передусім:

1) змістовних методів, що припускають більш менш безпосереднє звернення до фактів, даних спостереження, досвіду і виведення з них шляхом абстракції, аналізу і синтезу теоретичних ув'язнень (спостереження, порівняння, експеримент, інтерв'ювання і анкетування, дослідження документів, тощо);

2) формалізованих методів, підпорядкованих завданням абстрагування, логічного виведення і визначення нових понять із вже сформульованих (моделювання, оперативно-економічний аналіз, побудова структурних схем, тощо);

3) методів теоретичного аналізу і синтезу, що характеризуються теоретичним розглядом предмета, завдань дослідження, визначення логіки і вірогідних результатів дослідження.

Відтак, на нашу думку, будь-яка обрана нами проблема у сучасній юридичній науці досліджуються у нових методологічних умовах, побудованих на принципах об'єктивізму, відходу від догматизму та нормативно-методологічних кліше.

Як доречно зауважує В.Ф. Погорілко, формування сучасної наукової методології

конституційного права в Україні відбувається наступним чином: по-перше, шляхом трансформації уже апробованих методів науки радянського державного права; по-друге, через запозичення наукової методології, яка не визнавалася в науці радянського державного права, але практикувалася в зарубіжній науці конституційного права; по-третє, шляхом залучення до методологічного апарату науки конституційного права методів, що використовуються в інших науках – соціології, політології, психології, статистиці, кібернетиці, теорії управління, синергетиці тощо [16, с. 184].

М. Цвік наголошує, нині суттєве значення мають і методологічні принципи права, які пронизують усю правову матерію і є орієнтиром для прогресивного спрямування законотворчості, правозастосування, подолання прогалин у праві, правовиховної роботи тощо [17, с. 34].

Методологія – це складний багатоступеневий процес пізнання, а відтак, у цьому сенсі слід послуговуватись формулюванням «методологічні принципи науки». Адже саме наука є особливою формою людської діяльності, що склалася історично і має своїм результатом цілеспрямовано відібрані факти, гіпотези, теорії, закони й методи дослідження [18, с. 5].

Отже, метод дослідження проблем – це, насамперед, система заснованих на світоглядно-філософських принципах пізнання відповідного предмета наукових досліджень, правил, прийомів і способів, які дозволяють виявити юридичні особливості, а також змодельювати перспективи її розвитку на майбутнє. На відміну від принципів, які формують світоглядний рівень методології дослідження проблем, методи утворюють її методичне, певною мірою “технологічне” підґрунтя [5].

Таким чином, методологія пізнання в конституційному праві є надзвичайно складною, має комплексний характер і порушує низку ключових питань. тому для вирішення проблемних питань слід застосовувати міждисциплінарні, комплексні. системні методи. Важливе значення має теоретичне вивчення не лише об’єкта дослідження, а й становлення та розвитку знань про нього.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сиденко В.М. Основы научных исследований / В.М. Сиденко, И.М. Грушко. – Х – Высшая шк., 1979. – 200 с.
2. Р. Методологія права. – М.: Прогрес, 1981.
3. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 3-тє вид., стер. / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко – К.: Знання-Прес. 2003. – 295 с.
4. Керимов Д.А. Общая теория государства и права: Предмет. Структура. Функции / Д.А. Керимов – М.: Юрид. лит.-ра. 1977. – 133 с.
5. Федоренко В.Л. Методологія дослідження проблем системи конституційного права: основні етапи генезису. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbvu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_pravo/2009_1/files/pravo_01_09_Fedorenko.pdf.
6. Кінаш Б.С. Конституційно-правові норми: теорія та практика реалізації. – Дис. канд. юр. наук: 12.00.02 – Київ, 2008. – 224 с.
7. Гусарєв С.Д. Теорія права і держави / С.Д. Гусарєв, А.Ю. Олійник, О.Л. Слюсаренко: Навчальний посібник. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 270 с.
8. Темнов Е.І. Про деідеологізацію методологічних підходів в історично-політичних і державно-правових дослідженнях // Держава і право. – 1992. - № 3.
9. Філософія права: Навч. посіб. / О.О. Бандура, С.А. Бублик, М.Л. Заїчковський та ін.; за заг. ред. М.В. Костицького, Б.Ф. Чміля. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 336 с.

10. Казімірчук В.П. Право і методи його вивчення. — М.: Юрид. літ., 1965; Кампо В.В. місцеve самоврядування в Україні / В.М. Кампо. — К., 1997.
11. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
12. Гусарев С.Д. Теорія права і держави / С.Д. Гусарев, А.Ю. Олійник, О.Л. Слюсаренко: Навчальний посібник. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. — 270 с.
13. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. - К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
14. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. П.М. Рабінович, М.Л. Хавронюк. — К.: Атіка, 2004. — 464 с.
15. Кафарський В.І. Політичні партії України: конституційно-правове регулювання організації та діяльності / В.І. Кафарський: Монографія. — К.: Логос, 2008. — 560 с.
16. Погорілко В.Ф. Конституційне право України. академічний курс: підручник: у 2 т. / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко; за ред. В.Ф. Погорілка. — К.: Юридична думка, 2006. — С. 184.
17. Цвік М.В. Методологічне значення принципів права / М.В. Цвік // Проблеми методології сучасного правознавства: матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. (9-10 жовт. 1996 р.). - К., 1996. — С. 34-38.
18. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. [для студ., курсантів, аспірантів і ад'юнктів] / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової л-ри, 2010. — 352 с.

УДК 342.12

Рибницький Г. В., Директор з правових питань та розвитку ТОВ «Промгазінжіринг»

Спеціальне адміністративне управління підприємницькою діяльністю, що здійснює Антимонопольний комітет України

Стаття присвячена розкриттю питання здійснення Антимонопольним комітетом України спеціального адміністративного управління підприємницькою діяльністю. Проаналізовано та класифіковано сукупність повноважень Комітету щодо здійснення спеціального адміністративного управління підприємницькою діяльністю в нашій державі, а також наведено актуальні фактичні дані здійснення таких повноважень

Ключові слова: адміністративне управління, АМКУ, економічна конкуренція, органи влади, парламент, підприємець, підприємницька діяльність, підприємництво, уряд.

Стаття посвящена раскрытию вопросы осуществления Антимонопольным комитетом Украины специального административного управления предпринимательской деятельностью. Проанализированы и классифицированы совокупность полномочий Комитета по осуществлению специального административного управления предпринимательской деятельностью в нашей стране, а также приведены актуальные фактические данные осуществления таких полномочий

Ключевые слова: административное управление, АМКУ, экономическая конкуренция, органы власти, парламент, предприниматель, предпринимательская деятельность, предпринимательство, правительство.

The authors elucidate the issues of the Antimonopoly Committee of Ukraine special administrative management business. Analyzed and classified set of reference of the Committee for the implementation of special administrative management business in our country and are actual evidence of such authority

Keywords: administration, AMC, economic competition authorities, parliament, entrepreneur, entrepreneurship, business, government.